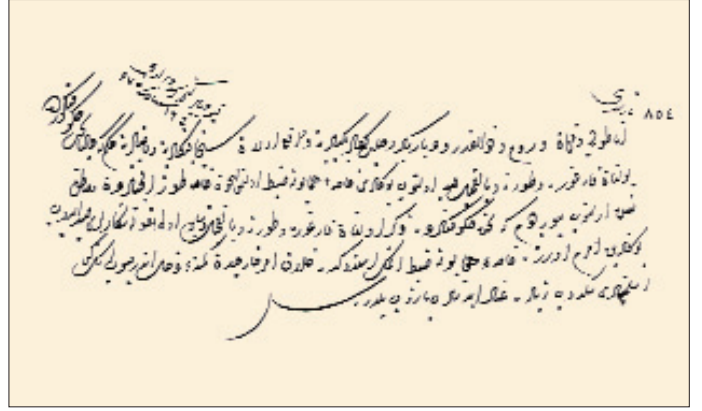

tü't-tayr" denilen avcılar ve "hârisü't-tayr" unvanlı av emîrleri vardı; bunlardan vezirliğe yükselenler olmuştur. Hârizmşahlr'da av kuşlarının bakımından emîr-i şikâr sorumluydu.

Osmanlı Devleti'nde özellikle I. Murad ve Yıldırım Bayezid zamanlarında av işlerinin geliştiği ve Yeniçeri Ocağı'nın saksoncu-başı, zağarcıbaşı, turnacıbaşı, avcıbaşı gibi bazı yüksek rütbeli zâbitlerinin avcılıkla ilgili unvanlarla anıldığı görülmektedir. II. Murad'ın maiyetinde şahinci ve çakırcı unvanlı kişiler olduğu gibi II. Mehmed, 855 (1451) yılındaki Karaman seferi dönüsünde ayaklanan yeniçeriler arasına saraydaki doğancı, çakırcı gibi birlikleri katmıştı.

Muhtemelen bu dönemde şikâr ağalığı klasik teşkilâtına kavuşmuştur. Osmanlı sarayının Birun denilen dış hizmetliler kısmına bağlı avla ilgili görevlilerin ortak adı şikâr ağaları iken doğancıbaşı Enderun'daki doğancıların âmiri idi. Bunların emrinde çalışanların tamamı şikâr halkı olarak anılırdı. Şikâr ağaları protokol bakımından yüksek derecedeydi ve padişahın en yakınında bulunmalarından dolayı rikâb-ı hümayun ağalarından sayılırdı. Çakırcı, şahinci, atmacacı ve doğancı grupları halinde teşkilâtlanmış olan avcılığın taşrada da görevlileri vardı. Merkezdekiler ulûfeli, taşradakiler timarlı statüsündeydi. Askerî statüdeki bu resmî avcı kuşu yetiştiricileri yanında taşrada kayacı, yuvacı, tuzakçı, görenceci, götürücü, sayyad vb. adlar altında görev yapan avcılar bazı vergilerden muaf tutulurdu. Çakırcıların âmiri olan çakırcıbaşı şikâr ağalarının en yüksek rütbelisi ve diğer şikâr ağalarının âmiri durumundaydı. Fâtih Sultan Mehmed'in *Kânunnâme-i Âl-i Osman*'ında protokoldeki yeri mîrâhûr-ı sâni ile çaşnigîrbaşının arasında gösterilmiştir. Çakırcıbaşı dış hizmette genellikle beylerbeyi sıfatıyla çıkardı. Bunun altında yer alan şahincibaşı terfi ederse merkezde çakırcıbaşı, bazan mîrâhur olur. taşrada ise sancak beyliğine ve bazan beylerbeyliğe getirilirdi. Atmacacıbaşı şikâr ağalarının üçüncü yüksek rütbeli zâbitiydi. Terfi ettiğinde merkezde şahincibaşı, taşrada sancak beyi olabilirdi. "Hâne-i bâzyân" denilen Enderun'daki Doğancılar Koğuşu'nun âmiri 883 (1478) yılına kadar şahincibaşı iken bu tarihten itibaren bunun yerini doğancıbaşı almıştır. Rütbe bakımından Birun'a bağlı şikâr ağalarının altında sayılan doğancıbaşı protokolde atmacacıbaşından sonra gelirdi. Terfi ederse içeride şahincibaşılık, çakırcıbaşılık ve mîrâhurluğa yükselir, dış hizmete ise genellikle yeniçeri ağası, sancak beyi, kap-

Bazı kuş tüylerinin saraya gönderilmesiyle ilgili II. Selim'in bir hükmü (BA, MD, nr. 7, hk. 854)

tan-ı deryâ, hatta beylerbeyi olarak çıkarıldı. Merkezde ve taşradaki doğancıların özel eğitimleri ve görevleri vardı (bk. DOĞANCI). XVI. yüzyıl sonlarına kadar taşrada sancak valisi sıfatıyla görev yapan şehzadeler de buldukları yerlerde sürekle avlarına çıkar, dolayısıyla onların da kendilerine mahsus av teşkilâtları bulunurdu. XVII. yüzyıl sonlarından itibaren avcılık önemini kaybetmeye başlamıştır. Ateşli silâhların yaygınlaşp yasağa rağmen avcılıkta da kullanılması avcı kuşlara duyulan ihtiyacın azalmasında etkili olmuş ve II. Mahmud döneminde Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından sonra şikâr ağalıkları da tarihe karışmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

T SMA, nr. E 455/20; BA, MD, nr. 3, s. 338, hk. 986, s. 339, hk. 994, s. 375, hk. 1112; nr. 5, s. 270, hk. 691, s. 568, hk. 1566; nr. 7, s. 1, hk. 1, s. 193, hk. 521, s. 237, hk. 658, s. 300, hk. 854, s. 412, hk. 1187, s. 622, hk. 1739, s. 938, hk. 2576, s. 948, hk. 2610, s. 966, hk. 2667; ayrıca bk. tür.yer.; BA, KK, nr. 7113; Fatih Sultan Mehmed, *Kânunnâme-i Âl-i Osman* (nşr. Abdülkadir Özcan), İstanbul 2006, s. 6; *Kânunnâme*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 587, vr. 165^{a-b}; Reisülküttâb, nr. 1004, vr. 94^{a-b}; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 474, 481; Avni Ömer, *Kânûn-ı Osmânî Mefhûm-i Defteri-i Hâkânî* (nşr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *TTK Belleten*, XV/59 [1951], içinde), s. 395; Ayn Ali, *Risâle-i Vazifehorân*, s. 95, 118; *Mebde-i Kânûn-ı Yeniçeri*, tür.yer.; *Eyyübî Efendi Kânûnnâmesi* (haz. Abdülkadir Özcan), İstanbul 1994, s. 16, 36; Hezârfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-beyân fi Kavânin-i Âl-i Osmân* (haz. Sevim İlgürel), Ankara 1998, s. 143, 223-224; *Abdurrahman Abdî Paşa Vekayi'nâmesi* (haz. Fahri Çetin Derin), İstanbul 2008, s. 308, 450, 462, ayrıca bk. tür.yer.; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 140, 145, 187, 277; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 194, 205, 420-425; Halil İnalıcı, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, Ankara 1987, s. 118, 216; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahliller*, İstanbul 1991-92, III, 155-156; V, 62-66; Ahmed Refik, "Fatih Devrine Aid Vesikalar", *TOEM*, VIII-XI/49-62 (1335-37), s. 18-19; Pakalın, III, 355-356.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

ŞİKÂRÎ

(شكاری)

Karamanoğulları Tarihi diye bilinen eserin müellifi.

Kataloglarda *Karamannâme*, *Kitâb-ı Karamaniyye*, *Kitâb-ı Tevârih-i Karamaniyye* şeklinde anılan eserin yazarı olarak zikredilen Şikârî'nin kimliği kesinlik kazanmamıştır. Müellifin "Şikârî" mahlaslı bir kişi olduğunu gösteren tek ibare eserin mukaddime kısmında geçen, "Eğer bilmek dilersen bu gubâr / Ayaklar toprağı ya'nî Şikârî" beytidir. Buradan hareketle Şikârî'nin kimliğinin tesbiti için yapılan incelemelerde onun XVI. yüzyıl tezkirelerinde rastlanan Şikârî mahlaslı şairlerden biri olabileceği ileri sürülmüştür. Âşık Çelebi (ö. 979/1572) tezkiresinde biri sonradan metne eklenmiş üç Şikârî'den söz edilir. Bunlardan ilki Rumeli kazaskerlerinden Abdurrahman Çelebi'nin mülâzımlığı ve emvâl-i şâhî müfettişliği görevlerinde bulunan, ayrıca kadılık yapan Şikârî'dir. Tezkireye eklenen bir diğer Şikârî, Hazine darzâde Mustafa Çelebi'dir; hazine kâtipliği yapmış, Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa'nın yanında bulunmuştur. Üçüncü olarak adı geçen ve bazı araştırmacılarca eserin müellifi kabul edilen Şikârî ise önce Diyarbekir mal defterdarı, ardından mîrlivâ olan Hasan Bey'in oğlu. Acemî Kasım unvanıyla bilinen Kasım Paşa soyuna mensup Ahmed'dir. Âşık Çelebi bunun adını vermezken Kınalızâde isminin Ahmed olduğunu belirtmiş ve 992 (1584) yılında *Yûsuf ile Züleyhâ* mesnevisini bitirmeden vefat ettiğini yazmıştır (*Tezkire*, I, 517-518). *Karamanoğulları Tarihi*'ni kaleme alan Şikârî mahlaslı yazarın bu üçünden biri mi yoksa bir başkası mı olduğu bilinmemekte, tezkirelerde de bunlardan herhangi birinin böyle bir eser kaleme aldığı belirtilmemektedir.

Karamanoğulları Tarihi'nin önemi, Karamanoğulları Beyliği hakkında bilinen tek tarih eseri olmasından kaynaklanır. Bu önem Osmanlı geleneğinin dışında üretilmiş, bu dönemi kapsayan tarih eserlerinin azlığı göz önünde bulundurulduğunda daha da artar. Hâkim Osmanlı ideolojisinin tarih eserlerini tamamen etkisi altına alması sonucu yalnız birkaç muhalif eser günümüze kadar gelebilmiştir. Bu bağlamda *Karamanoğulları Tarihi*, Osmanlı karşıtı ve Karamanoğlu yanlısı tutumuyla ayrı bir özellik gösterir. Eserin bu taraflı duruşu, XIV ve XV. yüzyıllarda Anadolu'da Osmanlılar için çok ciddi bir tehdit oluşturan Karamanoğulları'na karşı yürütülen Osmanlı propagandasına cevap vermek amacıyla üretilmiş bir metin olmasıyla açıklanabilir. Büyük oranda yanlış, uydurma, kronolojik ve anakronistik karışık bilgiler içeren eser, pek çok tarihçinin metne tarihsel değerini sorgulayan bir şüpheyle yaklaşmasına yol açmıştır. Eserin bu şaibeli içeriği yanında müellifinin de belirsiz oluşu tereddütleri daha da arttırmıştır. Ayrıca metinde hiçbir tarih yer almadığı gibi yazılış zamanı da belli değildir. Metnin hangi şartlar dahilinde yazıldığına dair hemen hiçbir bilgi bulunmasa da eserin içindeki ifadelerden hareketle metnin üretilmesine dair bazı ipuçları elde edilebilir. Şah İsmâil'in 917 (1511) yılında Özbeklerle cereyan eden savaşlarına yapılan atıflardan metnin en son halini XVI. yüzyılın ortalarında aldığı neticesine ulaşılabilir. Eserin muhtevasından yazarının XVI. yüzyılda Osmanlı hâkimiyeti altında yaşamış, Osmanlı edebî ve siyasi kültürünü çok iyi tanıyan bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte M. Fuad Köprülü'nün de belirttiği gibi bu XVI. yüzyıl metni XIV. yüzyıldan kalma daha eski bir metne dayanmaktadır. Şikârî de eserin başlangıcında, Yâricânî'nin Karamanlı Hükümdarı Alâeddin Bey (1361-1398) adına kaleme aldığı Farsça manzum hânedan tarihini tercüme ettiğini söyler. Zaten eserin muhtevası daha eski bir metnin varlığına işaret eder. *Karamanoğulları Tarihi*'nin yarısından fazlası Alâeddin Bey devrindeki olayların ayrıntılarıyla hikâye edilmesinden meydana gelmiştir.

Basit bir Anadolu Türkçesi'yle yazılmış olan eser, bir tarih kitabından ziyade kahramanlık hikâyelerinin anlatıldığı bir halk destanına benzer. Şikârî'nin tarihinde Selçuklu devri, Karaman hânedanının kurucusu kabul edilen Karaman ve oğullarının İç İl denilen Selçuk-Kilikya Ermeni sınırında savaşı uç beyi olarak ortaya çıktığı uzak

ve efsanevi bir dönem olarak işlenmiştir. Eserin esas kısmı, Karamanoğulları Beyliği'ni gücünün doruk noktasına ulaştıran Alâeddin Bey'in devrine ayrılmıştır. Şikârî uzun uzadıya Alâeddin Bey'in çocukluğunu, tahsil hayatını, kahramanlıklarını, fetihlerini ve diğer komşu hükümdarlarla ilişkilerini anlatır. Selçuklu sultanları gibi Konya'da hükümdarlık yapan Alâeddin Bey devrinde Karamanlı şan ve ihtişamı Osmanlı Hükümdarı I. Bayezid'in, eniştesi Alâeddin Bey'e ihanet ederek topraklarına saldırıp onu öldürmesiyle son bulur. Alâeddin Bey'in ölümünün ardından Şikârî, Timur sonrasında hüküm süren Karaman beylerinin devrini ve Karaman'ın Osmanlılar tarafından zaptını çok kısa ve yüzeysel biçimde ele alır. Eser, Karaman şehzadesinin Osmanlılar'ca zehirlenmesinin ardından Karaman çeribaşısının adamlarıyla beraber Şah İsmâil'in yanına geçmesiyle sona erer. XVI. yüzyılda Anadolu sahasında yaşayan zümrelere hitaben kaleme alınan eserde sadece Karamanoğlu Beyliği'nin nasıl siyasi bir güç olarak ortaya çıktığı anlatılmakla yetinilmez, aynı zamanda beyliğin niçin sona erdiği sorusu da irdelenir ve Osmanlı iktidarının gayri meşruluğu vurgulanır. Karamanoğulları'nın yıkılması ve onların Anadolu'daki siyasi dağılımında hak ettikleri yerin bir türlü kabul edilmemesi Osmanlılar'ın ihanetine bağlanır. Güçlenen Osmanlı egemenliğine karşı Karaman hükümdarlarının direnişi aksettirilir. Böylece XVI. yüzyılda merkezî bir devlet olarak ortaya çıkan Osmanlılar'ın yok ettiği, kişisel sadakat ilişkilerine ve karşılıklı yükümlülöklere dayanan adem-i merkezîyetçi vasallık sisteminin var olduğu geçmiş bir ölçüde idealize edilir. *Karamanoğulları Tarihi*'nin bugüne ulaşan önemli bir bölümünün geç tarihlerde istinsah edilmiş birçok nüshası mevcuttur. Bunlardan en eskisinin Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'ndeki (nr. 562) 1119 (1707) tarihli nüsha olduğu ileri sürülüyorsa da 1113'te (1701) istinsah edilen Ankara Millî Kütüphane'deki nüshanın (nr. A 4771) şimdilik bilinen en eski yazma olduğu anlaşılmaktadır (diğer bazı nüshalar: Konya İzzet Koyunoğlu Ktp., nr. 13377; Beyazıt Devlet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. T 458; İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Mualim Cevdet, nr. 444; Ankara Millî Ktp., nr. A 4771; Berlin, MS, Or. Yp., nr. 3129). Eserin Yusuf Ağa Kütüphanesi'ndeki nüshadan yapılan çeviriyazısı Mesut Koman tarafından neşredilmiştir (*Şikârî'nin Karamanoğulları Tarihi*, Konya 1946). En son yayımı hem faksimile metin hem de çeviriyazıyı ihtiva eder (Şikârî, *Karamannâme*,

haz. Metin Sözen – Necdet Sakaoğlu, İstanbul 2005).

BİBLİYOGRAFYA :

Yunus Emre, *Risâlat al-Nushiyya ve Divan* (haz. Abdülbâki Gölpınarlı), İstanbul 1965, s. 27-28; Aşık Çelebi, *Meşâirü'ş-şuarâ*, vr. 248^b-249^a; a.e., TSMK, nr. H. 1269, vr. 269^b-270^a; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 517-518; P. Wittek, *Das Fürstentum Menteschke*, İstanbul 1934, s. 50-53; TCYK, I/1-4, s. 126; Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları*, I, s. 87; a.m.f., "Anadolu Selçuklular Tarihi'nin Yerli Kaynakları", *TTK Belleten*, VII/27 (1943), s. 379-522; R. P. Lindner, *Nomads and Ottomans in Medieval Anatolia*, Bloomington 1983, s. 149; Hüseyin Namık, "Histoire des karamanides", *KCs.A*, I (1921-22), s. 415-417; Cahit Öztelli, "Yunus Emre ve Şikârî Tarihi", *TDL*, XIV/165 (1965), s. 618-621; Cl. Cahen, "Quelques mots sur Şikârî", *WZKM*, LXX (1978), s. 53-64.

SARA NUR YILDIZ

ŞİKÂRİZÂDE AHMED EFENDİ

(bk. AHMED EFENDİ, Şikârîzâde).

ŞİKESTE

(شكسته)

Nesta'lik yazının süratle ve kaideleri kırılarak yazılan şekli

(bk. NESTA'LİK; TA'LİK).

ŞİLLİ

(الشلي)

Ebû Alevî Cemâlüddin Muhammed b. Ebî Bekr b. Ahmed eş-Şillî el-Hadramî el-Yemenî el-Mekkî (ö. 1093/1682)

Yemenli âlim ve tarihçi.

Şâban 1030'da (Temmuz 1621) Yemen'in Hadramut bölgesindeki Terîm kasabasında doğdu. Hz. Ali soyundan olması dolayısıyla Bâ Alevî ve Hüseyinî nisbeleriyle tanınır. Terîm'de babasından Arapça, hadis ve tasavvuf, Fahreddin Ebû Bekir b. Şehâbeddin'den tefsir ve hadis okudu. Hâfızlığını tamamladıktan sonra tahsiline Zulfâr'da devam etti. Ardından Hindistan'a ve Mekke'ye gitti. Burada Abdurrahman b. Alevî ve Abdullah b. Ebû Bekir el-Hatîb'den fıkıh; Muhammed b. Muhammed Bâ Rıdvân'dan ferâiz ve matematik; Muhammed b. Alâeddin el-Bâbilî'den hadis, tefsir, fıkıh; Abdülazîz ez-Zemzemî'den fıkıh; İlsâ b. Muhammed es-Seâlibî el-Mağribî ve Ahmed b. Muhammed el-Kuşâşî'den hadis tahsil etti. Rûdânî'den ferâiz, hesap ve tasavvuf okudu. Abdullah b. Saîd Bâkşîr, Ali b. Ebû Bekir b. Cemâl ve Zeynelâbidin